

Iedereen spreekt anders

Streektaalen en dialecten - Idiomes et dialectes - Mundart und Dialekte

UNSER KULTURELLES ERBE
NOTRE HERITAGE CULTUREL
ONS CULTUREEL ERFGOED

Weet je wat **dialecten** zijn? Nee? Dat geeft niet. Want zelfs wetenschappers zijn het er niet helemaal over eens. Maar over het algemeen kunnen we zeggen dat een dialect een taal is die in een bepaalde omgeving wordt gesproken. Een dialect (ook wel: "streektaal") wijkt meestal duidelijk af van de geschreven taal. De geschreven taal is een **standaardtaal** die voor iedereen gelijk is en die als schrijftaal wordt gebruikt. De "regels" van deze taal gelden voor iedereen.

Walon	NL	DE	FR
flâw	flauw	flau	faible
dringuele	drinkgeld	Trinkgeld	pourboire
crole	krul	Krölle (Dial.)	boucle
spiter		engl. spit	éclabousser
waf	wafel	Waffel	gaufre
wesse	wesp	Wespe	guêpe

Afb. 1 - Zoals je ziet, heeft het Waals (Waalse schrijfwijze: "walon") veel woorden die ongeveer overeenkomen met de buurtalen (NL, DE). Maar eigenlijk is het juist verwant met het Frans!

Een voorbeeld: in Sittard wonen Nederlanders – ze spreken en schrijven Nederlands, maar met elkaar spreken ze een Limburgs dialect. Hun burens in de gemeente Selfkant, Kreis Heinsberg, zijn Duitsers. Ze gebruiken de Duitse taal als ze schrijven, maar als ze met elkaar praten, gebruiken ze vaak hun dialect. Dat lijkt heel erg op dat van de stad Sittard. Dit geldt voor veel gebieden in de Euregio, bijvoorbeeld aan de Belgisch-Duitse grens in de Eifel of aan de Nederlands-Belgische grens in het Maasland.

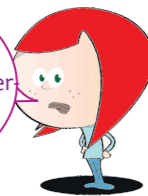
Dialect in de media: zoek op wat kranten, televisie- en radiozenders bij jullie in de buurt in het dialect aanbieden.

Dialecten verschillen echter van dorp tot dorp. Dat betekent dat hoe verder twee plaatsen uit elkaar liggen, hoe moeilijker de inwoners van deze beide plaatsen elkaar zullen verstaan. En omgekeerd geldt dat ook, want meestal verstaan we de mensen uit de buurt goed, wanneer ze dialect spreken. Soms zelfs wanneer ze in een ander land wonen!

Afb. 2 - In Zuid-Limburg (NL) zijn de meeste plaatsnaamborden tweetalig: Nederlands en Limburgs

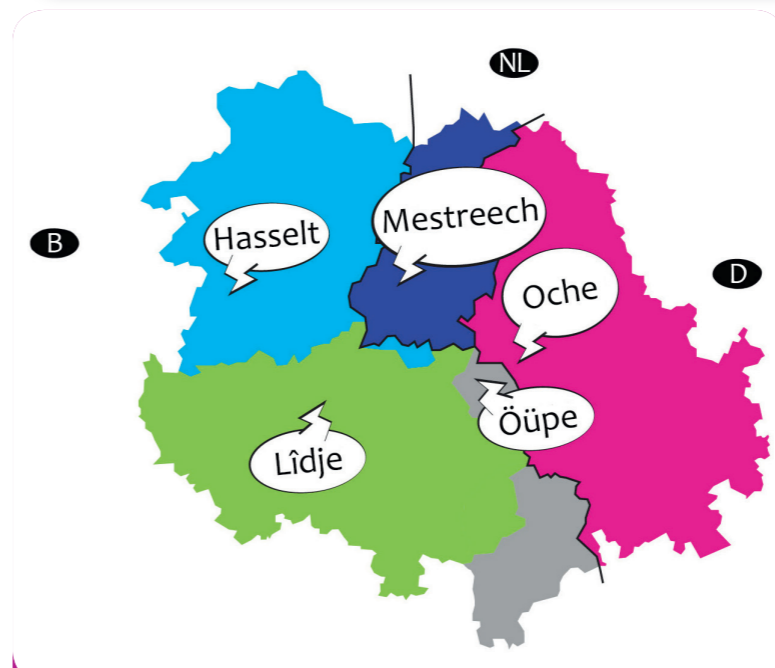
Veel Belgen die Nederlands spreken noemen hun taal "Vlaams". Maar de standaardtaal in België is dezelfde als in Nederland: het Nederlands. Het Vlaams is dus geen dialect. Wel zijn er in België heel veel Vlaamse dialecten!

Verzamel begrippen in het dialect en zoek de "vertaling" in de standaardtaal (tip: scheldwoorden, eten en drinken, straat- en plaatsnamen ...)

Op youtube.com vind je onder "Dialektatlas" korte filmpjes over meer dan 100 Duitse dialecten. Websites over dialecten in NL en BE: kaarten, liedteksten, luistervoorbeelden ... (bijv. streektaal.net, spraakmakers.be).

Afb. 3 - Kaart met dialectnamen van de hoofdsteden

Vooral in Limburg wordt veel dialect gesproken – in Belgisch-Limburg een beetje minder als in het Nederlandse Zuid-Limburg. De meeste inwoners beheersen het dialect van hun streek en spreken dit thuis met familie en vrienden. In het Duitse deel van de Euregio spreekt meestal alleen de oudere generatie nog dialect. Alleen in de landelijke streken, zoals in de Eifel of in de buurt van Heinsberg, leeft het dialect nog echt.

Vervolg op volgende pagina

Typisch Waals: "Oufiti!" – daarmee druk je uit dat je verbaasd of verrast bent. Een vergelijkbare betekenis in Öcher Platt (Akens dialect): "Dä!" En in Vlaanderen zeggen ze dan: "Amai!"

Niederländische Dialekte

A. Niederfränkisch	B. Niedersächsisch
A.1 Nordniederfränkisch	B.1 Westsächsisch
Utrechts-Alblassewards	Stellingsverfs
Westhoeks	Drents
Zuidhollands	Urkers
Zaans	Gelders-Overijssel
Kennemerlands	Veluws **
Westfries-Noordhollands	B.2 Ostsächsisch
Waterlands	Westerkwartiers
Midlands	Gronnings-Noorddrents
Amelands	Twents ***
Blits, Stadries	Twents-Graafschaps ***
Zuidgelders	
Noordbrabants-Noordlimburgs	Verwante Sprachen
Kieverländisch	NL Niederländisch
A.1 Südniederfränkisch	Niederdeutsch
Ostbergisch *	Mitteldeutsch
Südniederfränkisch *	Oberdeutsch
Limburgs *	Friesisch
Zuidbrabants	Englisch
Zeeuws	
Oostvlaams	
Westvlaams	

Anmerkungen:
* = In älterer Literatur aufgrund verschiedener Übereinstimmungen mit dem benachbarten Deutschen vielfach als "Limburgisch" der "Mitteldeutschen Gruppe" zugeschlagen.
In der neueren Literatur als "Rhein-Maasländisch" bezeichnet.
** = In der älteren Literatur wegen seines Übergangscharakters zum Niederfränkischen vielfach als Teil des "Zuidgelders" diesem zugerechnet.
*** = In der älteren Literatur vielfach auch nur als "Achterhoek" bezeichnet.

Afb. 4

45 Vooral in de grote steden dreigt het dialect uit te sterven. Vaak proberen verenigingen dat te voorkomen: ze verzamelen liederen en gedichten, maken woordenboeken en organiseren lezingen, bijvoorbeeld bij het “Öcher Platt” in Aken.

“Cisse pädje egzistèye e walon!” – dat lijkt wel Russisch, maar het is Waals. Website over de Waalse taal: walon.org.

3 Veel voornamen hebben een dialectvorm. Probeer er zo veel mogelijk te vinden!

Afb. 6 - Hier wordt in dialect opgeroepen het water van de Wezer te beschermen

Menukaart in Bree

Zo delen wetenschappers onze dialecten in. Dat hoef je niet te begrijpen, maar het is goed om het eens te zien!

In het Franstalige deel van België worden “Waalse” dialecten gesproken. Waals is de taal die vroeger in Zuid-België (Wallonië) werd gesproken. Het is verwant aan het Frans, maar klinkt heel anders en ziet er geschreven ook heel anders uit. Maar zoals de meeste dialecten wordt ook het Waals heel zelden geschreven.

Tot ongeveer 100 jaar geleden spraken bijna alle Walen in het dagelijks leven nog Waals. Nu zijn er dat nog maar weinig. Wel worden er in zo'n 200 kleine theaters ieder jaar voor ruim 200 000 toeschouwers stukken opgevoerd in het Waals. Bovendien worden er op basisscholen steeds vaker cursussen Waals gegeven. De grootouders vinden het natuurlijk erg leuk als de kinderen op het schoolfeest een gedicht in het dialect voordragen!

Trouwens: Wikipedia is er in vele talen (2012 ca. 270). Enkele daarvan zijn dialecten. Het internetadres is altijd XX.wikipedia.org. In plaats van XX staat er altijd een afkorting voor een taal of een dialect, bijv. fr voor **français**, nl voor **Nederlands**, de voor **deutsch**. Of ook: wa voor **walon**, li voor **Limburgs** of ksh voor “Ripuarisch” (zo noemt men de groep van dialecten die in het Rijnland wordt gesproken).

Slechts één op de 150 Belgen heeft Duits als moedertaal. Maar qua dialect is dit kleine deel van België – de “Duitstalige Gemeenschap” (DG) – juist groot: de meeste Duitstalige Belgen spreken naast Duits ook Frans en bovendien thuis, tijdens het sporten of op de markt spreken ze hun dialect.

Afb. 5: Reclamestunt van een kapper

Poppentheater in Luik (Tchantchès) en het stadspoppentheater in Aken (Öcher Schängchen)

Afb. 9 - In Luik hebben veel restaurants Waalse namen, in Eupen namen in het Eupens dialect.

Afb. 10 - Tijdens carnaval is het dialect de standaardtaal, soms ook op de basisschool!